

Urbanismus venkova

Rozvoj venkova

Definice kulturního dědictví

- ▶ Souhrn jedinečných hodnot hmotné a nehmotné povahy vzniklých historickým vývojem civilizačního procesu v podmínkách konkrétního společenského i environmentálního prostředí.
 - ▶ Komplex hmotných a nehmotných prvků vzniklých postupným vývojem osídlení, tradic plynoucích z charakteru místa a na místo navázaných.
 - ▶ **Zákon 20/1987 Sb.**
 - ▶ nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory:
 - ▶ a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,
 - ▶ b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem
-

Subjektivní hodnota

- ▶ *„Subjective value is defined as the importance which a good or a complex of goods has for the welfare of a person.“*

E. Böhm-Bawerk

- ▶ *„Value is thus nothing inherent in goods, no property of them, nor an independent thing existing by itself. It is a judgement economizing men make about the importance of the goods at their disposal for the maintenance of their lives and well-being. Hence value does not exist outside the consciousness of men“*

Carl Menger

Vlastnictví

▶ Typy

- ▶ Soukromé
- ▶ Veřejné
 - ▶ Státní
 - ▶ Samosprávné
- ▶ Společenské

▶ Stupně

- ▶ Usus
 - ▶ právo užívat danou věc
- ▶ Usus fructus
 - ▶ právo užívat danou věc i užívat plody, které přináší
- ▶ Abusus
 - ▶ vlastník může věc prodat, darovat, opustit či zničit

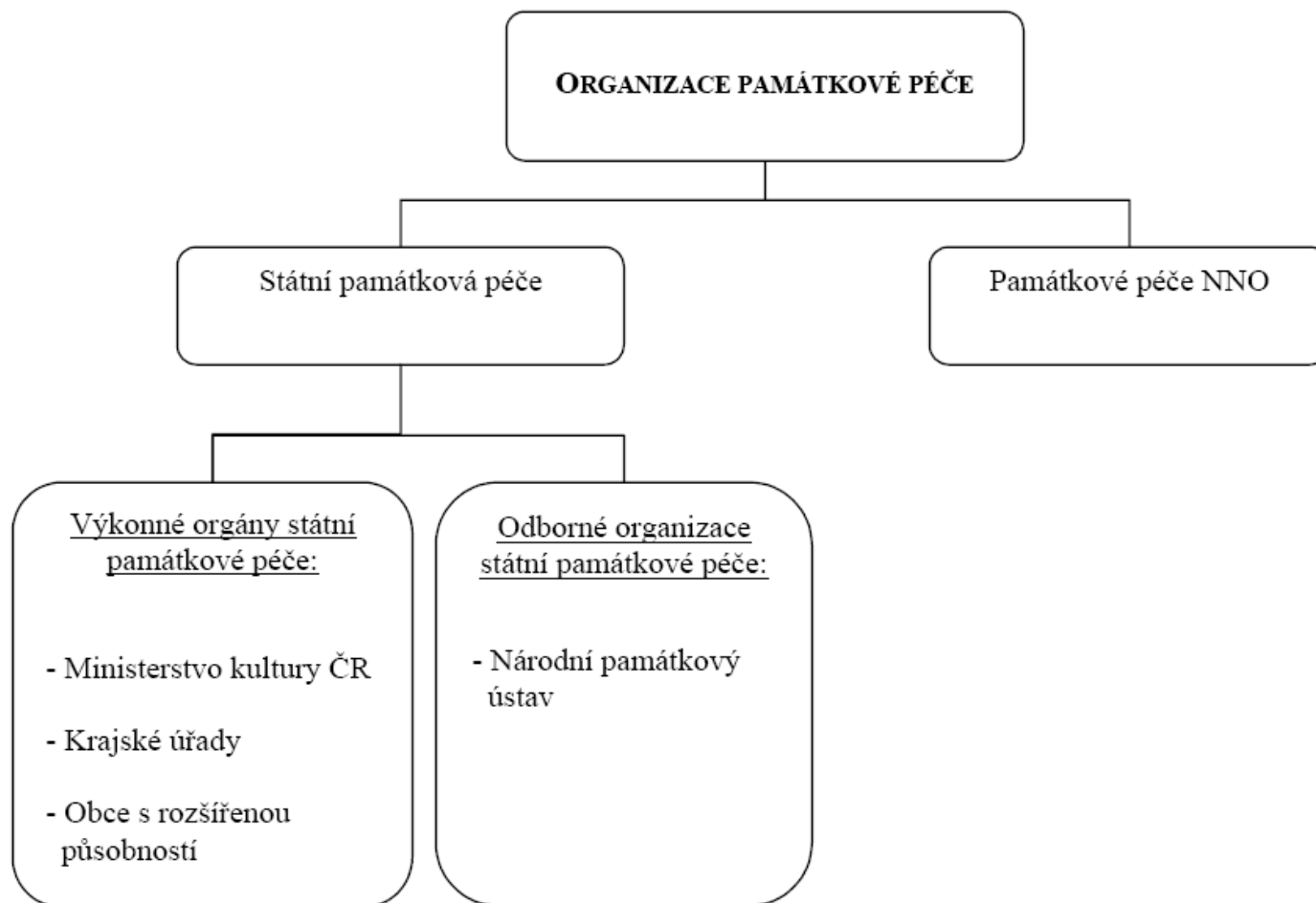
Vývoj vlastnické struktury lesů ČR

Kategorie lesů/rok	% výměry všech lesů v ČR							
	1850	1920	1945	1950	1960	1990	2000	2010
Státní lesy	2,5	3,6	18,3	70,1	74,2	95,8	63,1	60,1
Obecní lesy	9,1	10,0	14,9	16,6	14,2	0,0	13,6	16,5
Družstevní lesy (JZD)	0,0	1,9	1,7	3,2	8,6	4,1	0,9	1,2
Církevní lesy	8,0	7,9	6,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nadační lesy	1,7	0,8	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Šlechtické lesy	21,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Soukromé lesy	57,7	75,8	58,1	10,1	3,0	0,1	22,1	22,2

Vlastnictví Ownership		Porostní plocha Area of forest stands	
		(ha)	%
Státní lesy State forests		1 552 603	59,74
z toho of which	LČR, s. p.	1 306 187	50,25
	Vojenské lesy a statky ČR, s. p.	124 177	4,78
	MŽP (NP) Ministry of the Environment (National Parks)	94 670	3,64
	krajské lesy (střední školy aj.) Regional forests (secondary schools and other)	1 648	0,06
	ostatní Other	24 724	0,95
	MŽP (AOPK) Ministry of the Environment (Nature Conservation Agency of the Czech Republic)	1 198	0,05
Právnícké osoby Legal persons		76 439	2,94
Obecní a městské lesy Communal and municipal forests		438 096	16,86
Lesy církevní a náboženské společnosti Forests owned by church and other religious entities		1 502	0,06
Lesní družstva Forest cooperatives and associations		30 494	1,17
Lesy ve vlastnictví fyzických osob Forests owned by individuals		500 002	19,24
Ostatní (nezařazené) lesy Other forests (not listed elsewhere)		4	0,00
CELKEM Total		2 599 142	100,00

Organizační schéma památkové péče

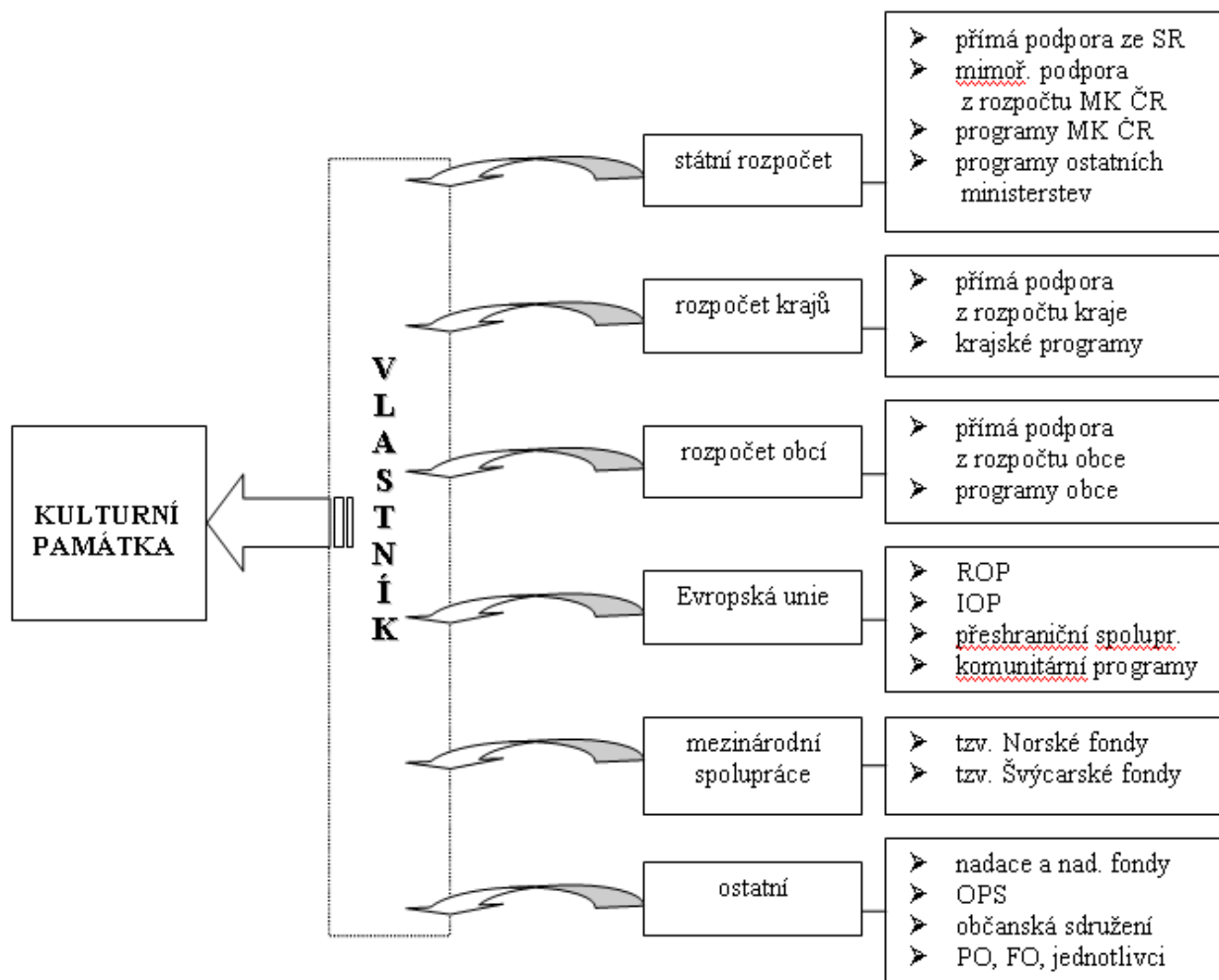

Formy ochrany památkového fondu ČR

- ▶ **Kulturní památky (KP)**
 - ▶ prohlašuje Ministerstvo kultury České republiky
- ▶ **Národní kulturní památky (NKP)**
 - ▶ prohlašuje vláda České republiky nařízením
- ▶ **Památkové rezervace**
 - ▶ nejvyšší stupeň územní ochrany
 - ▶ prohlašuje vláda České republiky nařízením
 - ▶ městské památkové rezervace (MPR)
 - ▶ **vesnické památkové rezervace (VPR) - 6 I**
 - ▶ technické památkové rezervace (TPR)
 - ▶ archeologické památkové rezervace (APR)
- ▶ **Památkové zóny**
 - ▶ Prohlašuje MK ČR po projednání s krajským úřadem za památkovou zónu
 - ▶ městské památkové zóny (MPZ)
 - ▶ **vesnické památkové zóny (VPZ) - 2 I I**
 - ▶ **krajinné památkové zóny (KPZ) - 25**
- ▶ **Ochranné pásmo**
 - ▶ územní rozhodnutí obce s rozšířenou působností
 - ▶ vyjádření odborné organizace státní památkové péče

Možnosti financování památkové péče

Programy památkové péče po roce 1989

- ▶ Havarijní program (od r. 1992)
 - ▶ Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón (od 1992)
 - ▶ Program záchrany architektonického dědictví (od 1995)
 - ▶ **Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny (od 1999)**
 - ▶ Program restaurování movitých kulturních památek (od 1997)
 - ▶ **Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností**
 - ▶ Podpora záchranných archeologických průzkumů
 - ▶ **Podpora pro památky UNESCO**
 - ▶ **Program podpory občanských sdružení v památkové péči**
-

Financování z MK

- ▶ **Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností**
- ▶ **Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny (od 1999)**

Vlastník	částka (v tis. Kč)
církev	60 618
fyzická osoba (FO)	22 412
fyzická osoba podnikající (FP)	2 920
kraj	150
nadace (N)	853
obec	28 269
obecně prospěšná společnost (OPS)	294
občanské sdružení (OS)	3 387
právník osoba (PO)	5 455
sdružení vlastníků jednotek (SVJ)	355
Celkem	124 713

Kraj	Finanční objem (v Kč)
Jihočeský	4 265 000
Jihomoravský	867 000
Karlovarský	920 000
Královéhradecký	980 000
Liberecký	1 400 000
Moravskoslezský	600 000
Olomoucký	620 000
Pardubický	300 000
Plzeňský	3 710 000
Praha	600 000
Středočeský	3 430 000
Ústecký	1 393 000
Vysočina	495 000
Zlínský	420 000
Celkem	20 000 000

Zdroje financování kultury

OBLAST	Ústřední vládní instituce	Místní vládní instituce	Veřejný sektor celkem	Přímé výdaje domácností	Nefinanční a finanční podniky ¹⁾	Nevládní neziskové instituce ¹⁾	Soukromý sektor celkem	Evropské strukturální fondy	Jiné mezinárodní instituce	Ostatní svět celkem	ZDROJE CELKEM
Kulturní dědictví	3 728 527	8 762 852	12 491 379	2 365 852	3 598 140	284 571	6 248 563	240 791	12 732	253 523	18 993 465
Interpretační umění	1 000 112	3 443 352	4 443 464	2 374 486	1 881 941	117 392	4 373 819	32 713	14 613	47 326	8 864 609
Výtvarné umění	20 006	41 075	61 081	1 403 456	5 106 383	5 913	6 515 752	15 933	9 742	25 675	6 602 508
Periodický a neperiodický tisk	22 588	17 464	40 052	12 325 137	20 788 355	1 911	33 115 403	15 320	-	15 320	33 170 775
Audiovizuální a interaktivní technika	306 415	887 471	1 193 886	18 498 884	24 450 365	1 389 944	44 339 193	22 901	1 838 618	1 861 519	47 394 598
Architektura	.	.	.	149 079	19 222 170	7 425	19 378 674	52 920	-	52 920	19 431 594
Reklama	.	.	.	121 187	61 518 434	.	61 639 621	-	-	-	61 639 621
Umělecké vzdělávání	12 563	7 183 902	7 196 465	993 825	.	.	993 825	742	-	742	8 191 032
Správa	2 374 896	24 280	2 399 176	45 894	599 530	661 329	1 306 753	85	-	85	3 706 014
Neznámá oblast	193 684	6 625 240	6 818 924	4 569 528	-	-	4 569 528	-	-	-	11 388 452
CELKEM	7 658 791	26 985 636	34 644 427	42 847 328	137 165 318	2 468 485	182 481 131	381 405	1 875 705	2 257 110	219 282 668

Příjmy a výdaje

v tis. Kč

OBLAST	Příjmy (výnosy) celkem	z toho: tržby za vlastní výkony	Výdaje (náklady) celkem	v tom			Rozdíl příjmů (výnosů) a výdajů (nákladů)
				spotřeba materiálu, energie, zboží a služeb	osobní náklady	ostatní výdaje (náklady)	
Kulturní dědictví	16 772 722	8 522 071	16 678 829	5 001 437	5 927 640	5 749 752	93 893
Interpretační umění	10 513 124	3 738 260	10 681 238	4 295 771	4 722 876	1 662 591	-168 114
Výtvarné umění	7 111 559	6 785 358	6 138 349	3 025 603	909 402	2 203 344	973 210
Periodický a neperiodický tisk	40 253 135	38 104 294	38 925 423	18 600 569	6 194 346	14 130 508	1 327 712
Audiovizuální a interaktivní media	46 773 399	34 668 936	45 316 811	28 875 650	5 591 154	10 850 007	1 456 588
Architektura	19 693 980	17 626 223	18 036 505	11 102 257	3 189 862	3 744 386	1 657 475
Reklama	62 332 502	59 068 782	59 232 830	43 110 459	5 661 722	10 460 649	3 099 672
Umělecké vzdělávání	821 373	596 762	703 727	354 470	240 021	109 236	117 646
Správa a podpora kulturní činnosti	2 455 171	748 891	2 397 748	817 952	1 087 987	491 809	57 423
CELKEM	206 726 965	169 859 577	198 111 460	115 184 168	33 525 010	49 402 282	8 615 505

Základní ukazatele

OBLAST SEKTOR	VEŘEJNÉ ZDROJE		ÚROVEŇ HOSPODAŘENÍ		HRUBÁ PŘIDANÁ HODNOTA		ZAMĚŠTNANCI		MZDY		INVESTICE	
	v tis. Kč	podíl na sektoru v %	stupeň soběstačnosti v %	zisková marže v %	v mil. Kč	podíl na sektoru v %	počet	podíl na sektoru v %	průměrná měsíční mzda v Kč	index k prům. mzdě sektoru	v tis. Kč	podíl krytý dotacemi a granty v %
Kulturní dědictví	12 491 379	36,1	51,1	0,6	8 564	10,3	18 046	22,2	19 092	78,1	1 875 857	40,1
Interpretační umění	4 443 464	12,8	35,0	x	5 898	7,1	14 440	17,7	17 385	71,2	1 341 792	57,9
Výtvarné umění	61 081	0,2	110,5	12,7	3 311	4,0	3 747	4,6	14 610	59,8	361 387	3,3
Periodický a neperiodický tisk	40 052	0,1	97,9	2,6	13 155	15,9	13 267	16,3	27 551	112,8	1 149 828	3,1
Audiovizuální a interaktivní technika	1 193 886	3,4	76,5	1,5	21 500	26,0	9 349	11,5	34 621	141,7	2 590 872	1,7
Architektura	.	x	97,7	7,4	7 425	9,0	7 260	8,9	26 137	107,0	1 383 754	8,2
Reklama	.	x	99,7	4,3	13 802	16,7	11 991	14,7	27 965	114,5	1 910 521	-
Umělecké vzdělávání	7 196 465	20,8	84,8	13,2	6 275	7,6	583	0,7	22 690	92,9	28 617	3,1
Správa a podpora kult. činnosti a neznámá oblast	9 218 100	26,6	31,2	1,6	2 848	3,4	2 734	3,4	24 225	99,2	32 881	18,3
C E L K E M	34 644 427	100,0	85,7	3,4	82 778	100,0	81 417	100,0	24 431	100,0	10 675 509	16,3
v tom: Kulturní sektor	24 172 148	69,8	56,4	2,3	23 470	28,4	36 183	44,4	18 014	73,7	3 488 761	44,3
Kulturní průmysly	1 233 938	3,6	86,4	2,0	34 655	41,9	22 616	27,8	30 436	124,6	3 740 700	2,1
Kreativní průmysl	241	0,0	99,3	5,2	21 805	26,3	19 884	24,4	26 999	110,5	3 413 167	3,5
Správa a podpora kult. činnosti	2 399 176	6,9	31,2	1,6	2 848	3,4	2 734	3,3	24 225	99,2	32 881	18,3

Příklady hodnocení kulturně historického potenciálu – ÚUR (ORP)

0 až 870 bodů	A	B	C	Ostatní
Historické městské soubory	60	30		
Historické vesnické soubory	40	20		
Zámky	65	45	15	
Hrady, tvrze, zříceniny	60	45	15	
Křesťanské sakrální památky	60	45	15	
Židovské památky	60	45	15	
Vojenské památky	55	25		
Pietní památníky	50	20		
Technické památky	55	25	10	
Archeologické památky	40	20		
Historické podzemí				40
Muzea, galerie	50	25	10	
Muzea v přírodě, skanzeny	60	30		
Lázeňská místa	75	25		
Památka UNESCO				100
	730	400	80	140

▶ Význam

▶ A

- ▶ NKP
- ▶ Rezervace
- ▶ Národní význam

▶ B

- ▶ KP
- ▶ Zóna
- ▶ Oblastní význam

▶ C

- ▶ ostatní

Příklady hodnocení kulturně historického potenciálu – Rudová (POÚ)

Kategorie	Prvky
Krajina	<ul style="list-style-type: none">• chráněné krajinné oblasti, národní parky;• maloplošná chráněná území;• lesoparky, parky, zahrady, aleje;• některé antropogenní geomorfologické tvary v krajině.
Místa	<ul style="list-style-type: none">• památníky;• významná místa bez památníku;• hřbitovy;• zaniklá sídla a objekty.
Památky	<ul style="list-style-type: none">• oficiální kulturní památky a památkově chráněná území;• památné stromy;• technické památky;• sakrální objekty.
Lidé	<ul style="list-style-type: none">• pamětní desky;• pomníky;• umělecká díla.
Aktivity	<ul style="list-style-type: none">• spolky a další sdružení;• kulturní akce;• řemeslné a výtvarné dílny, originální produkty.
Kulturní infrastruktura	<ul style="list-style-type: none">• muzea;• galerie;• divadla;• kina;• kulturní domy a podobná zařízení;• knihovny;• naučné stezky.

- ▶ Význam
 - ▶ Lokální
 - ▶ Regionální
 - ▶ Národní
 - ▶ Evropský
 - ▶ Světový

Zdroje informací

- ▶ **UNECSCO**

- ▶ <http://whc.unesco.org/en/list/>

- ▶ **ČR**

- ▶ Seznam dle forem ochrany + nejohroženější památky

- ▶ <http://monumnet.npu.cz/monumnet.php>

- ▶ GIS

- ▶ <http://gis.up.npu.cz/>

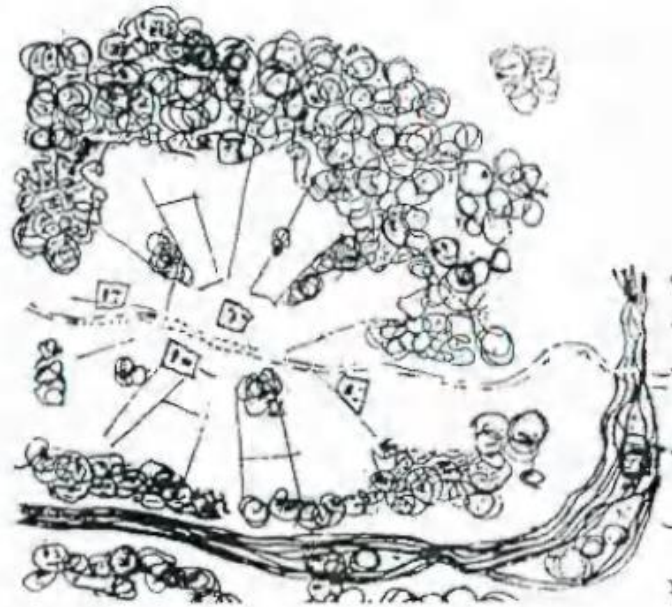
- ▶ Poškozené či zničené sakrální stavby

- ▶ <http://www.znicenekostely.cz/>

Příchod slovanských kmenů

- ▶ 5. až 6. stol.
- ▶ První formy osídlení
 - ▶ Roztroušené rodové dvorce → Rodové vsi
 - ▶ Volnější shluky stavení obklopující centrální prostor, společně ohrazené
 - ▶ Hradiště
 - ▶ Shlukové obce

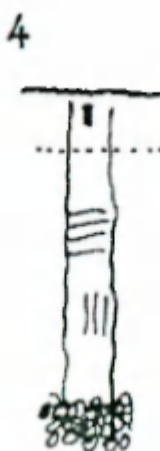
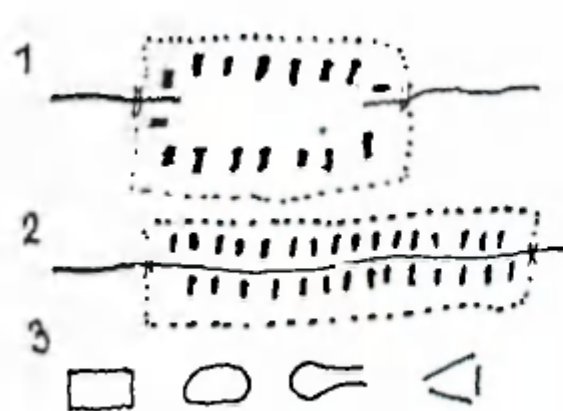
Vyvinutější typy slovanské zástavby

► Kompaktní zástavba

- Návesní typ
- Ulicovka (později silnicovka)

► Volnější zástavba

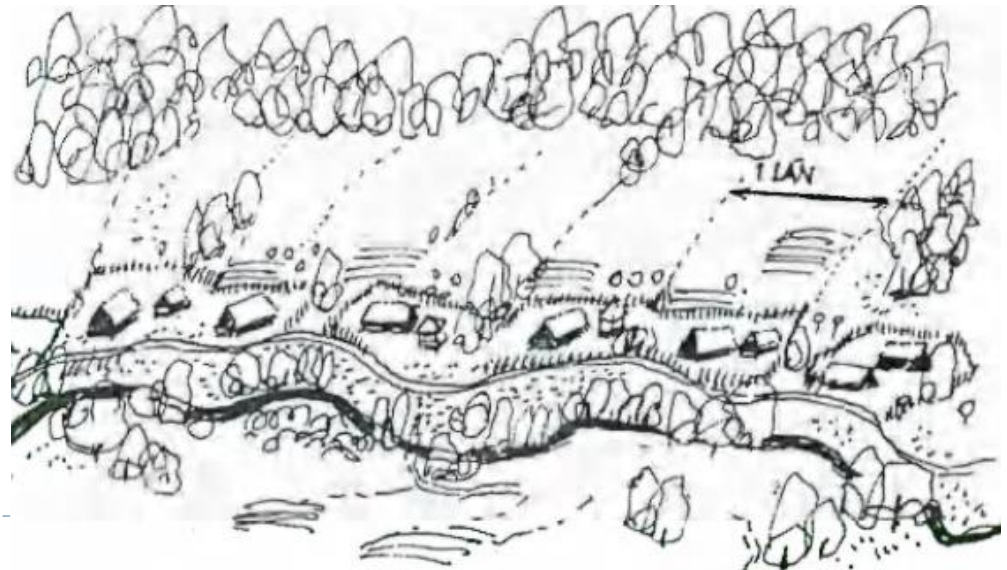
- Návesní ulicovka (návesní silnicovka)

- 1 - NAVESNÍ TYP
 - 2 - ULICOVKA
 - 3 - RŮZNE TVARY NAVSÍ OVLIVNĚNÝ TERÉNEM
 - 4 - KAŽDÁ RODINA MĚLA SVŮJ OBYTNÝ DŮM, POLE, ÚHOR A LES V PRŮHU ZA NĚM
- + SPOLEČNÁ OHRADA S BRÁNOU

Od 13. stol.

- ▶ Zakládány nové vesnice, města, kláštery, hrady
- ▶ Zhušťování stávajícího osídlení
- ▶ Osídlování nových zalesněných ploch
 - mýcení lesů → získávání nové půdy
 - „kolonizace hvozdů“
- ▶ „nedostatek místního obyvatelstva“
 - němečtí a vlámští kolonizátoři
- ▶ Lokátor (parcely – lány)
 - lánová ves
 - ▶ Nemá náves
 - ▶ Lán
 - ▶ 32 – 100 korců
 - ▶ 5 – 14 ha

Od počátku 15. století

▶ Husitství

- ▶ Mělo přinést zlepšení situace poddaných na venkově
- ▶ Zpustošení velké části venkovského prostoru → zpřísněná vazba poddaných k půdě
 - ▶ Z důvodu obnovení zemědělské produkce

▶ Zájem o zvyšování hospodářských výnosů

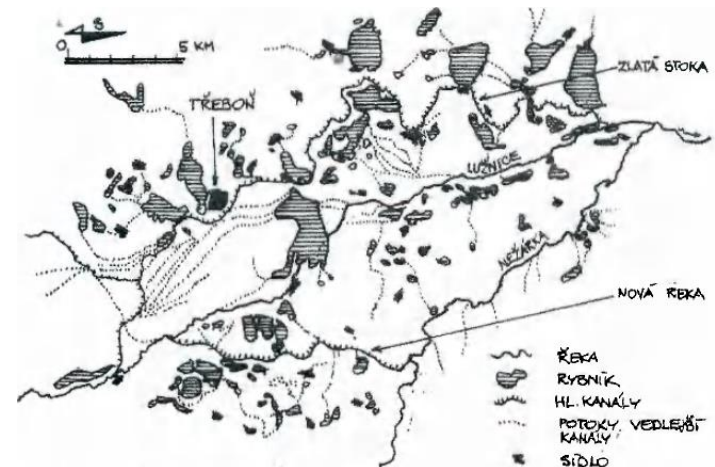
- ▶ Vznik velkostatků

▶ Kultivace krajiny – Jižní Čechy

- ▶ Rozvoj rybníkářství → chov ryb

▶ Zakládání

- ▶ Pivovarů, hamrů, skláren, papíren

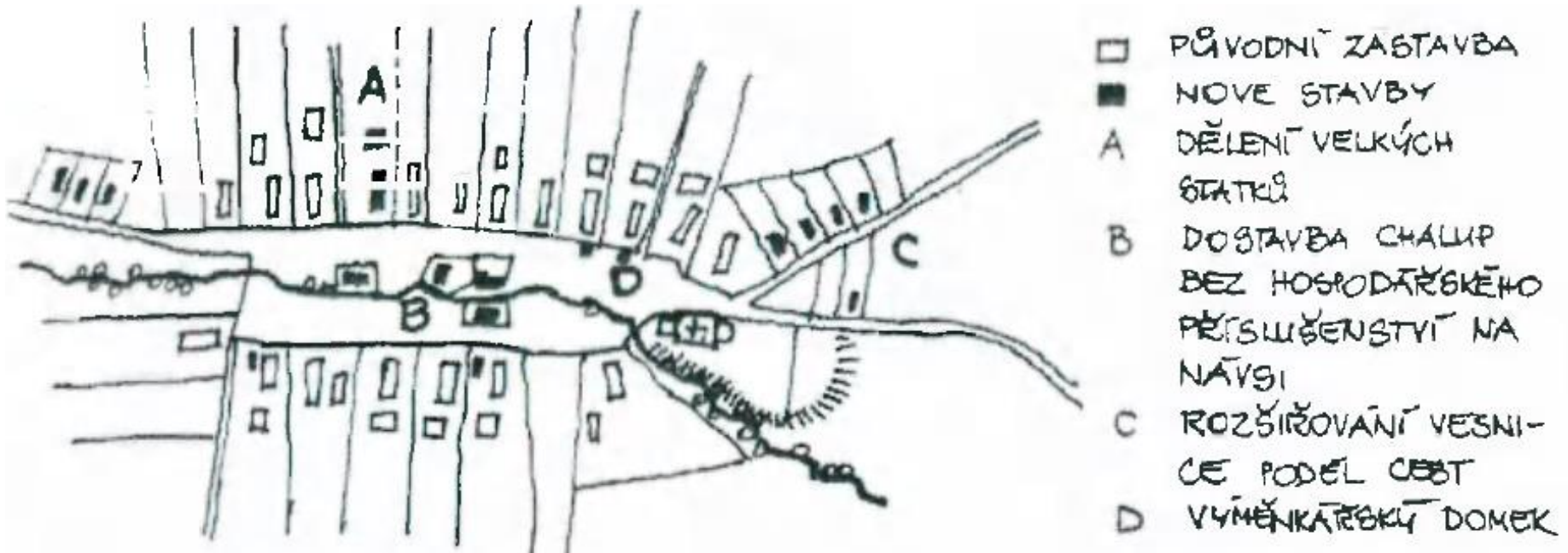

16. století

- ▶ **Vodní hospodářství – splavnění k dopravě dřeva do měst**
 - ▶ Labe, Vltava, Orlice
 - v některých oblastech úbytek lesů
 - vydávání lesních řádů
 - zákaz pastvy dobytka v lesích
 - zákaz těžby v lesích
- ▶ **Růst vesnic**
 - ▶ Podél cest
 - ▶ Venkovské domy (statky)
 - ▶ Na návsi
 - ▶ Rozrůstání chalup (chudší obyvatelstvo)

Rozrůstání vesnic v 16. století

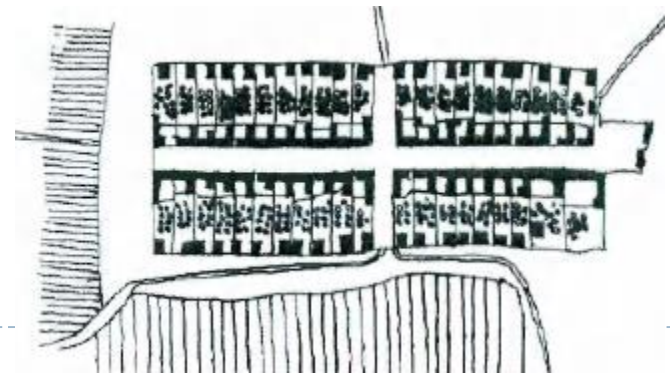

- ▶ Dvoupřstorové domy (pro chudší) – síň, jizba
- ▶ Výměnkářské domy
- ▶ Dvorce velkostatků
- ▶ Kovárny, mlýny

18. století - Marie Terezie

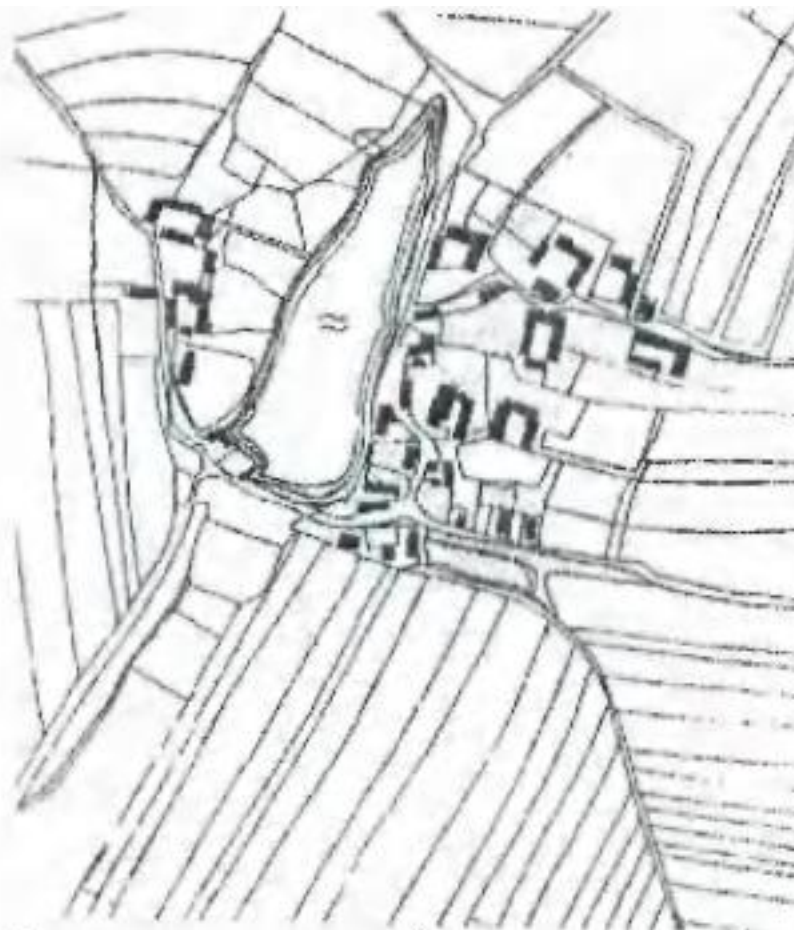
- ▶ 17. století – třicetiletá válka → zdecimování českého venkova
- ▶ → zvyšování robotních povinností → povstání
- ▶ F.A. Raab
 - ▶ Raabizace
 - ▶ *aboliční Raabovská soustava, Raabovký robotní svod*
 - ▶ Rozdělení neefektivních panských statků mezi poddané
 - ▶ Smluvená roční úplata
 - ▶ Zakládání nových vesnic
 - Geometrická přesnost nové venkovské zástavby
 - Čechy 128
 - Morava 117
 - ▶ Využívání půdy kontinuálně
 - ▶ Strídání píce, jetelovin, okopanin

Urbanistické formy vesnic

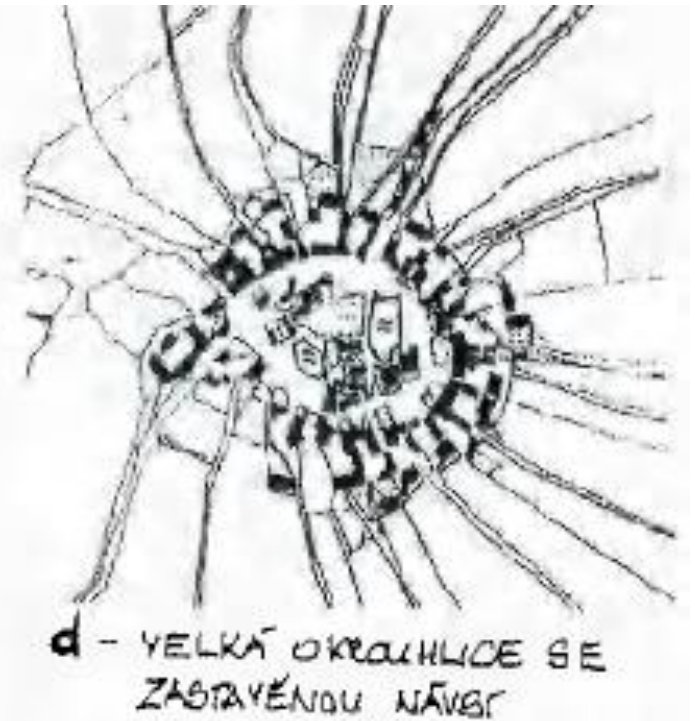
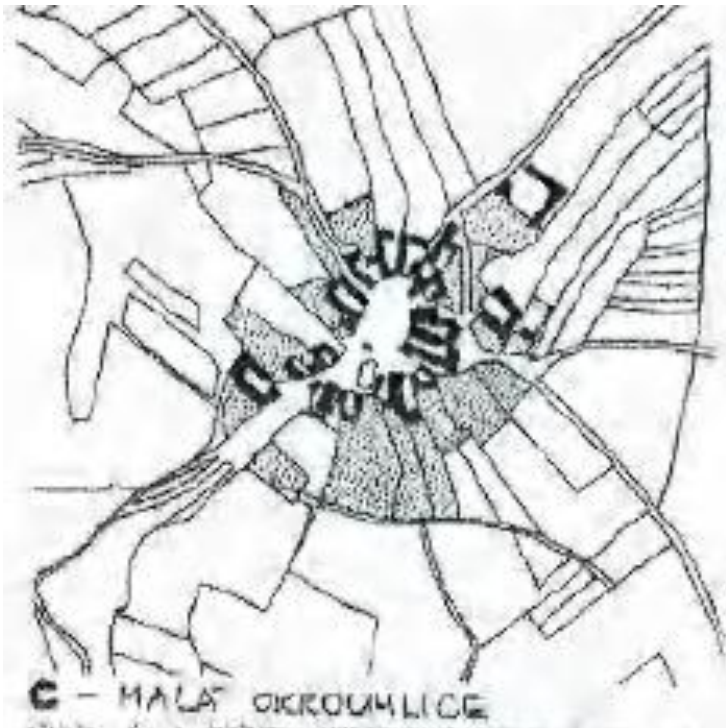
a - NÁVESNÍ TYP S ČOČKOVITOU NÁVBÍ
S KOSTELEM A DOSTAVBOU UPROSTŘED

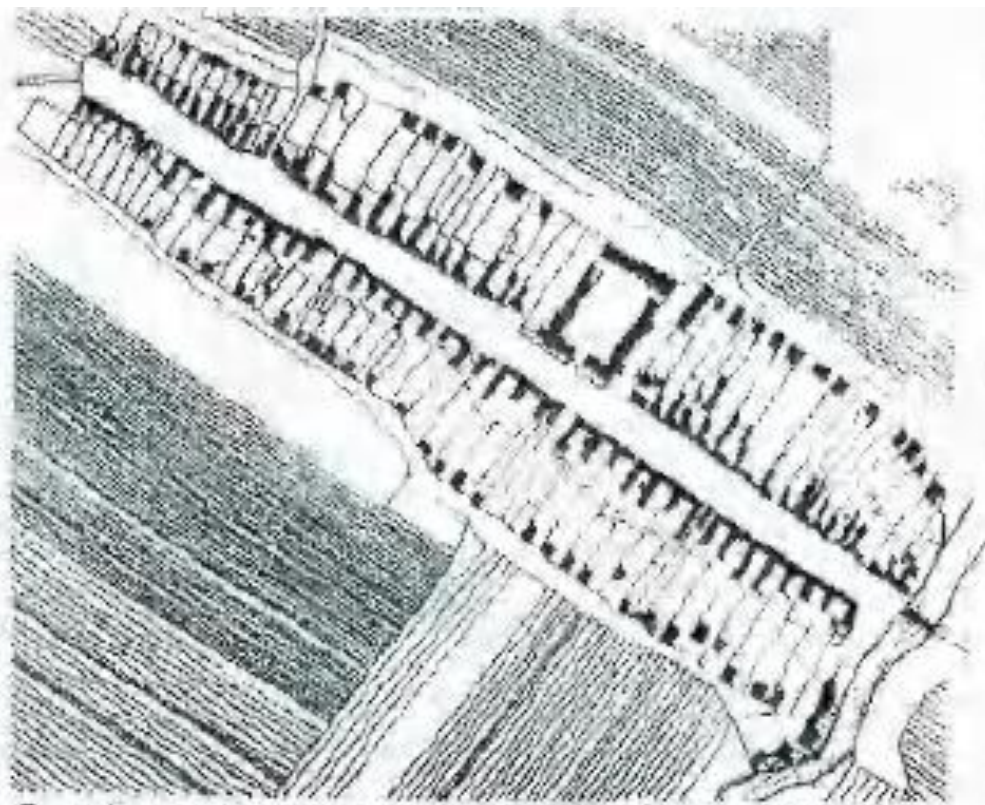
b - VES Z ROZPTÝLENÝCH DVORŮ

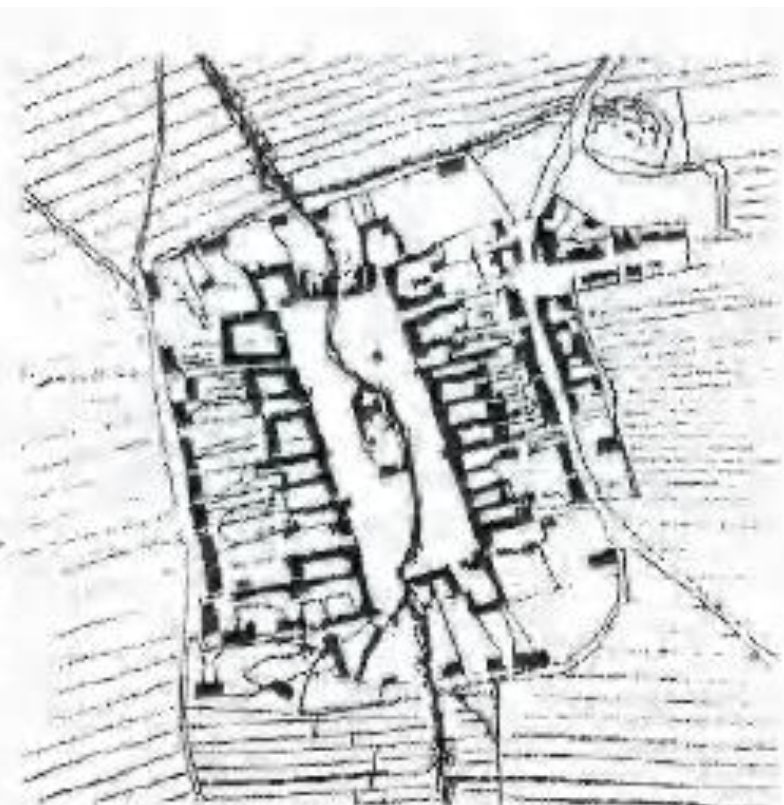
Urbanistické formy vesnic

Urbanistické formy vesnic

c - široká uličková s panovným dvorem uprostřed

p - návěsný typ s paralelní ulicí a protékajícím potokem

Urbanistické formy vesnic

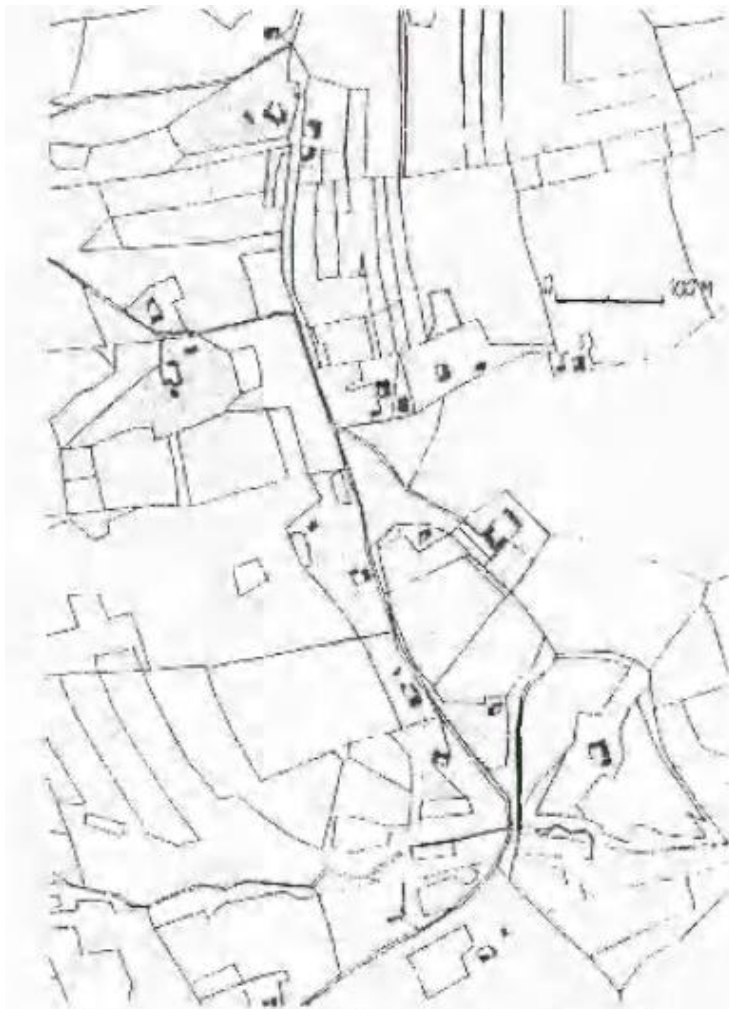

g - RABIZAČNÍ NÁVESNÍ TYP S DOSTAVBOU
A PRAVIDELNÝM ROZDĚLENÍM POZEMKŮ

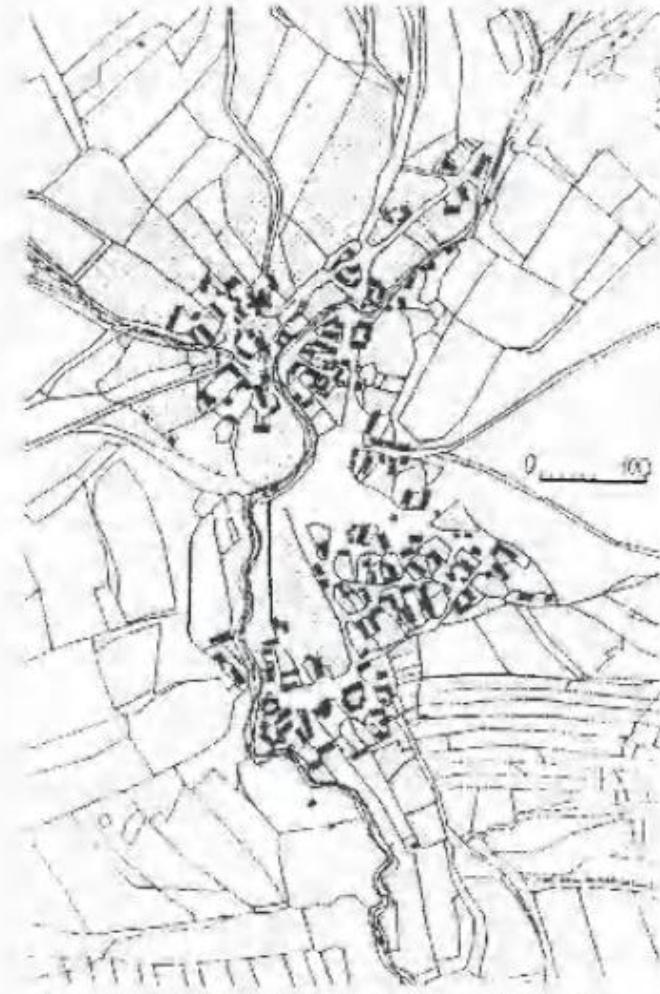

h - LÁNOVÁ ROZPTÝLENÁ VES
PODĚL SILNICE A POTOKA

Urbanistické formy vesnic

i - KOPANICE (HORSKÉ OSÍDLENÍ)

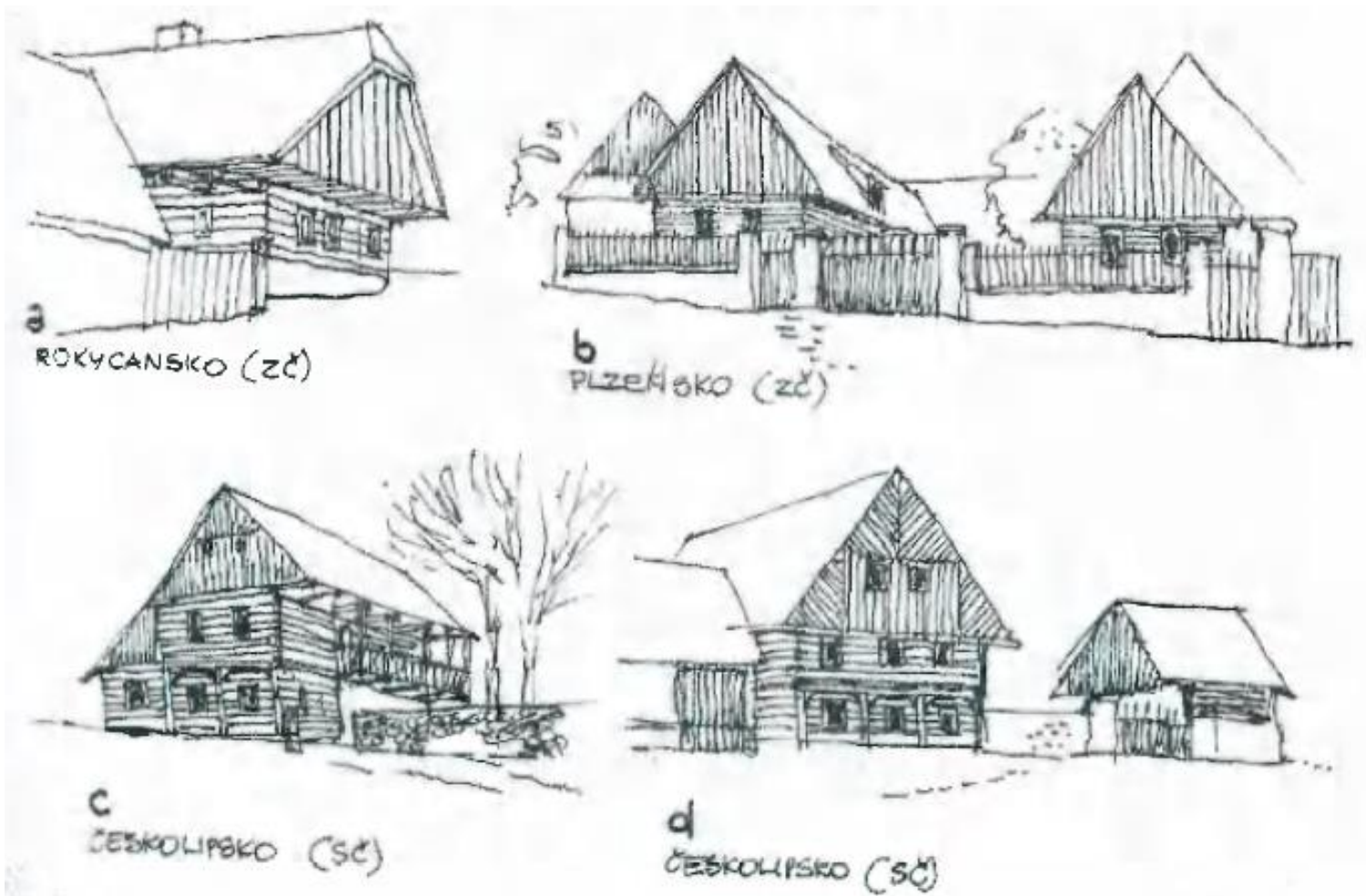
j - NEPRAVIDELNÁ ŠLUKOVÁ VES

Rozložení lidové architektury

Roubené stavby

Roubené stavby

Zděné omítané stavby

a
PODĚBRADSKO

b
ROKYCANSKO (Zč)

c
KROMĚŘIŽSKO

d
ZNOJEMSKO

Zděné omítané stavby

Třebíčsko (JK)

ČESKOSLOVENSKO (JČ)

VOLVĚNSKO (JČ) -- JIHOČESKÉ
BAROKO

POZORŮVKA VŠIMNĚTE SI PROPORCÍ
OKEN: VÍŠ: ZDIVU - ZEDĚ PŘEVLADÁ!

Hrázděné stavby

20. století

- ▶ **2. světová válka**

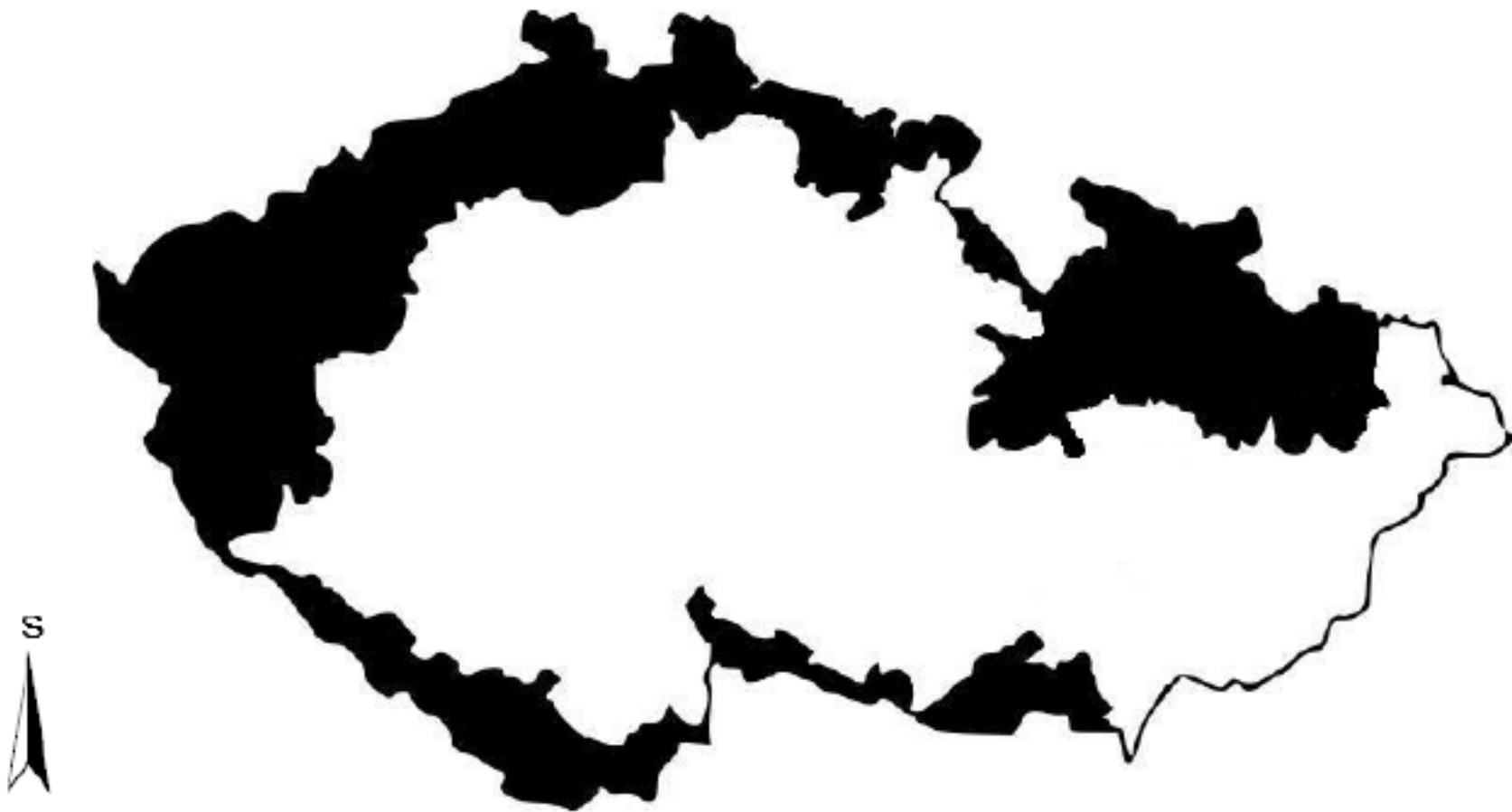
- ▶ Odsun Němců
- ▶ Cca 3 mil. obyvatel

- ▶ **Po r. 1948**

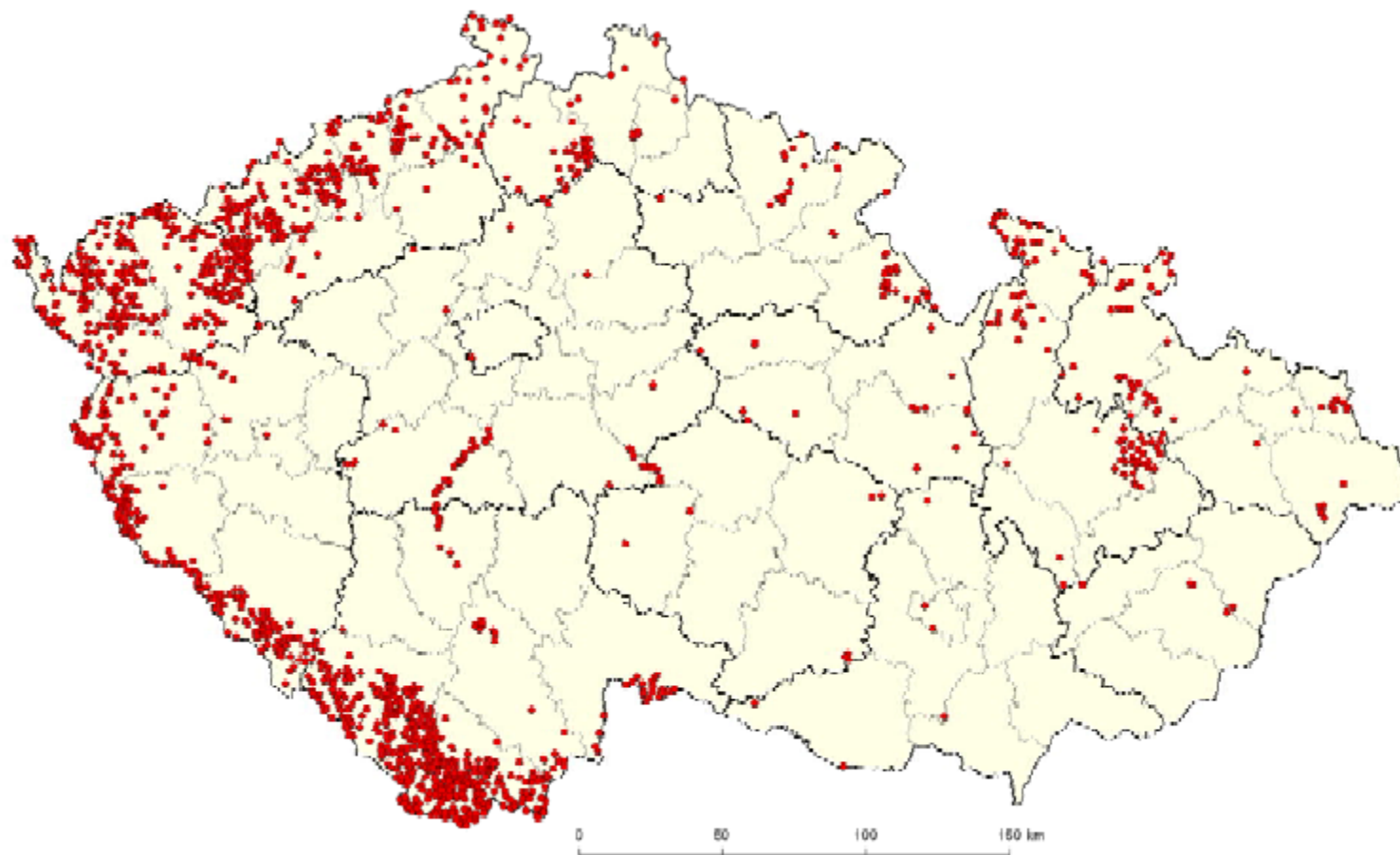
- ▶ Předtím 12 tis. venkovských sídel
- ▶ Kolektivizace
 - ▶ Družstevní objekty
- ▶ Systém střediskových obcí
 - ▶ Koncentrace služeb do určitých obcí (a určitých objektů)

České pohraničí zasažené odsunem

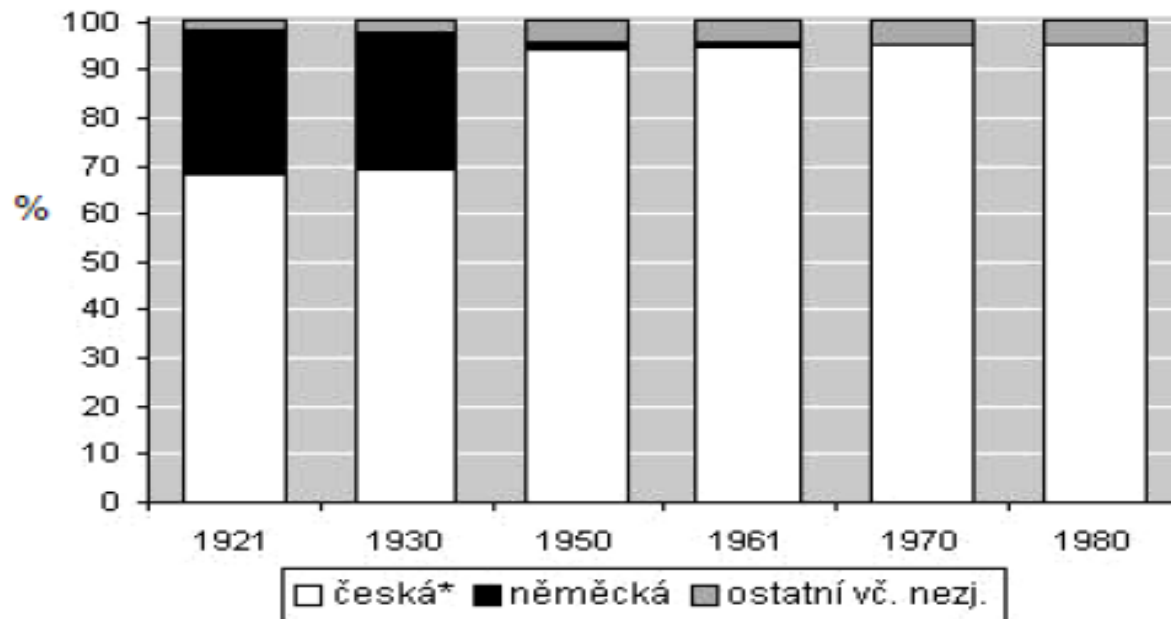
Mapa zaniklých obcí a osad

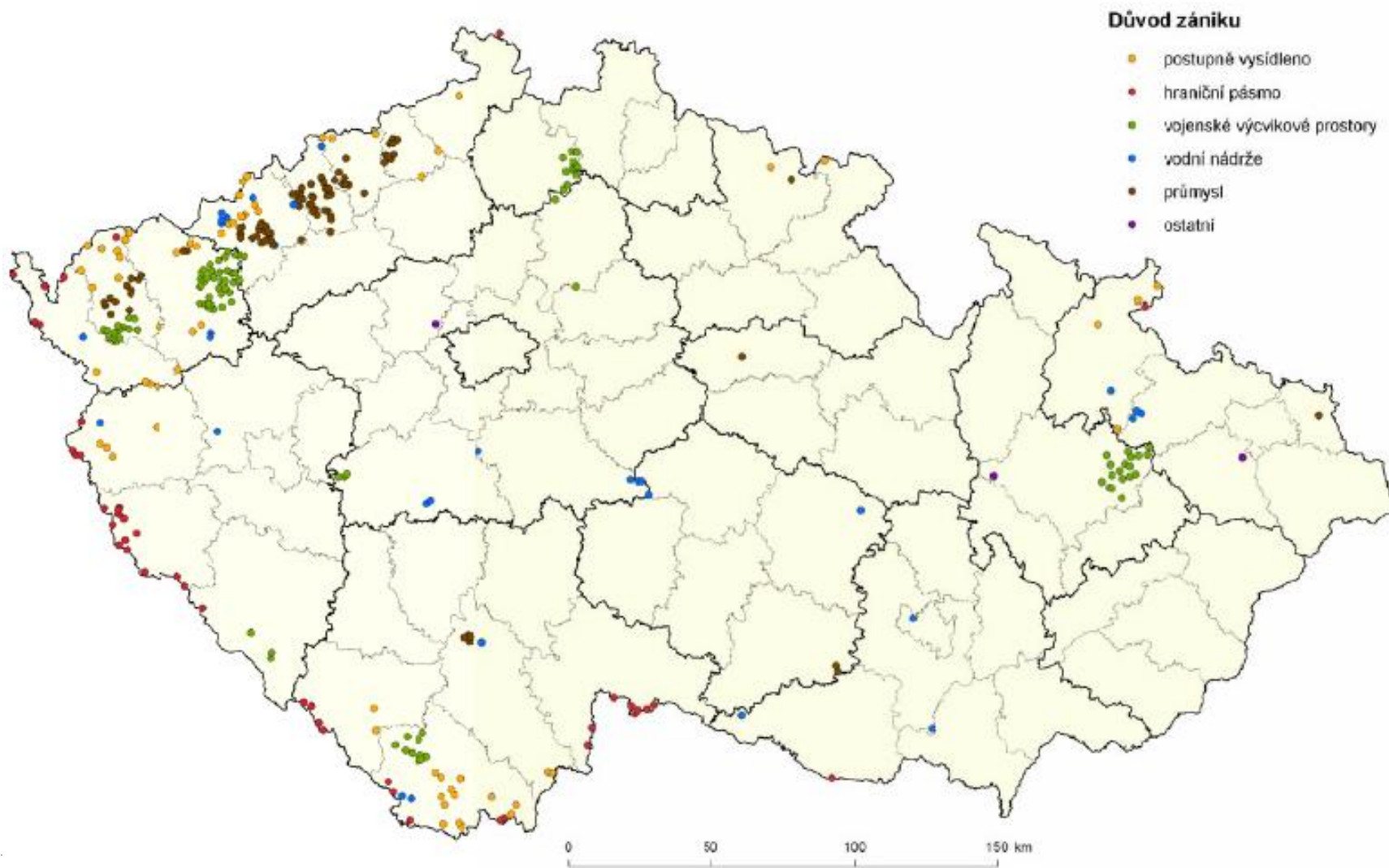
Počet odsunutých Němců

Národnostní složení

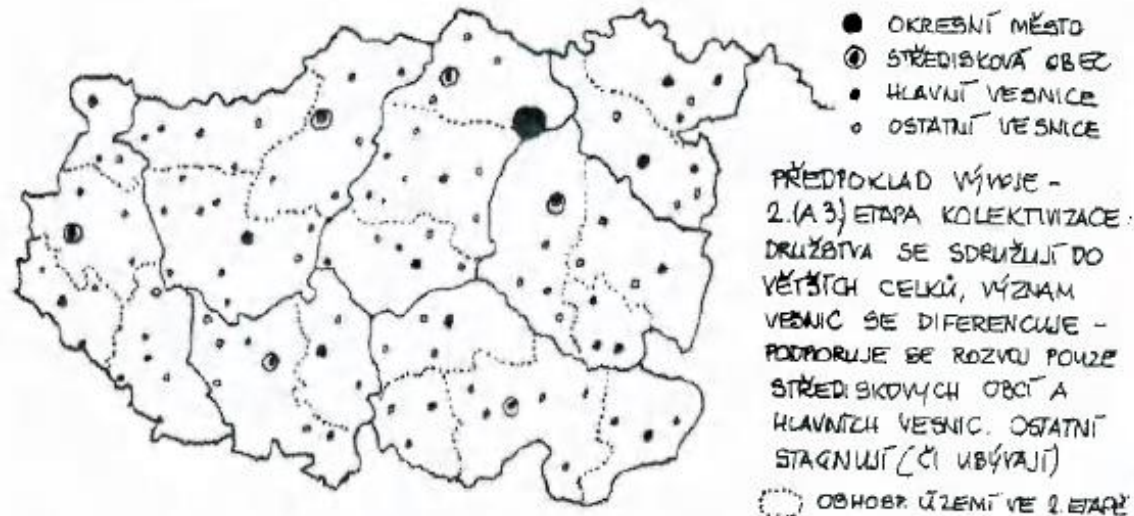
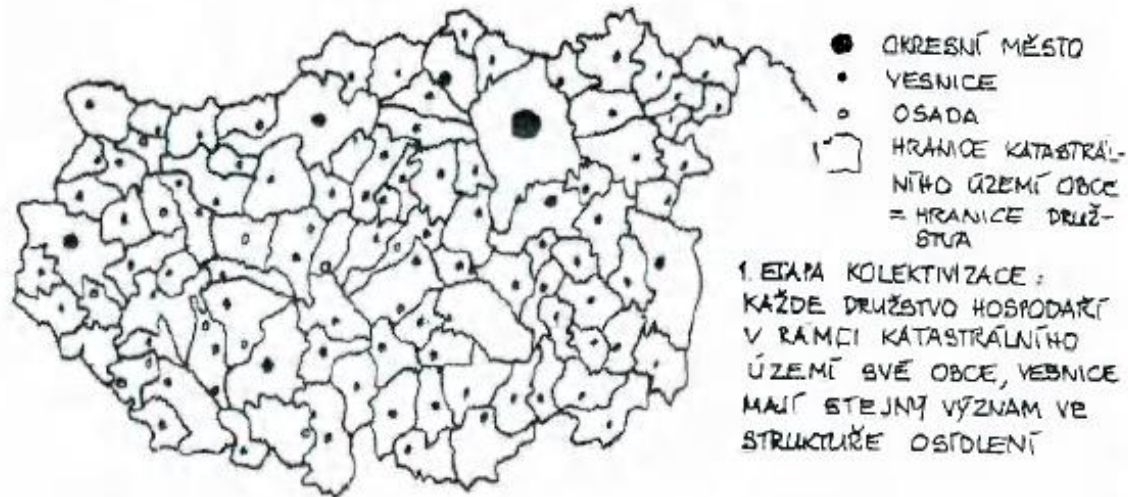
	ČSR celkem	ČR	SR
počet Němců v Československu k 1. 5. 1945	3 200 000	3 000 000	200 000
– útěk a neorganizovaný odsun v roce 1945	660 000	650 000	10 000
– organizovaný odsun v roce 1946	2 256 000	2 100 000	156 000
– dodatečný odsun v roce 1947	80 000		
počet Němců v Československu k 22. 5. 1947	204 000	180 000	24 000

Důvody zániku obcí

Velikost zemědělských družstev – příklad okresu Chrudim

Přelom 20. a 21. století

- ▶ **Rozvoj zástavby v zázemí měst**
 - ▶ Suburbie
 - ▶ Urban sprawl (sídelní kaše)

- ▶ **Problém vymezení prostoru suburbií**
 - ▶ Venkov?
 - ▶ Město?

- ▶ **Kvalita suburbánní zástavby**
 - ▶ Urbanistická
 - ▶ Architektonická

